

בני ישראל מסרו נפשם להקריב טלה אלהי המצרים אף שיכלו להקריב גדי!

או מזה, שאף עז קרויה שה שנאמר (דברים יד, ד, שה כשבים) ושה עזים". נמצינו למדים מכאן שאפשר להביא קרבן פסח או מן הכבשים שהוא טלה או מן העזים שהוא גדי.

ויש לחקור האם יש מצוה מן המבחר, להקדים קרבן פסח מן הכבשים שהוא טלה משום שנזכרו בכתוב לפני עזים, או שאין שום קפיידא בזה ואפשר להביא לכתחילה גם גדי שהוא מן העזים. ומצינו פתרון לחקירה זו בדברי ה"אור החיים" כאן שכתב בלשון קדשו: "ומן העזים תקחו, טעם שהוצרך לומר תקחו, לומר, אפילו יש כבשים יכול ליקח מן העזים, לזה סמך לקיחה לעזים". הרי לנו דברים ברורים שמצד הדין יכול לכתחילה לקחת עזים.

וכבר העיר המפרשים שמקור הדבר בגמרא (פסחים נז): לגבי כל הקרבנות, כי למרות שהכתוב מקדים בכל מקום כבשים לעזים, אבל למעשה שניהם שקולים ואפשר להביא לכתחילה גם מן העזים, וראיה לכך ממה שמצינו בקרבן שלמים שמחלק הכתוב (ויקרא ג ז): "אם כשב הוא מקריב את קרבנו והקריב אותו לפני ה'", ומפרש דיני הקרבה, ואחר כך כתוב (שם שם יב): "ואם עז קרבנו והקריבו לפני ה'", משמע מזה שאפשר להביא איזה מין שירצה: "אי בעי כשב לייתה, אי בעי עז לייתה".

ויש להביא עוד סימוכין לכך ממה שאמרה רבקה ליעקב (בראשית כז ט): "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב". ופירש רש"י בשם פרקי דרבי אליעזר (פרק לב): "וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא פסח היה האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים". פירוש גדי אחד עשה מטעמים לקרבן חגיגה, כדי שיהיה הקרבן פסח נאכל על השובע, וכן כתב בעל הטורים: "ולקח שנים אחד לפסח ואחד לחגיגה".

ואם נאמר שלכתחילה צריך לקחת כשב לפסח, איך הביא לו יעקב גדי לפסח ולא טלה, הן אמת שרש"י מפרש בהמשך דבריו שם: "כאשר אהב, כי טעם הגדי כטעם הצב"י, אולם אם מצד הדין צריך להקדים טלה לגדי, הרי ברור שיצחק היה מקפיד על זה, ומוכח מזה כדברי ה"אור החיים" הקדוש שאין בזה שום קפיידא.

המצרים עבדו עבודה זרה לטלה ולא לגדי

והנה המצרים עבדו עבודה זרה רק לטלה שהוא כשב ולא לגדי שהוא עז, וראיה לדבר ממה שביאר הרמב"ן בפרשתנו (שמות יב ג) הטעם למצות הקרבת קרבן פסח, כדי להשפיל בכך את אלהיהם של המצרים שעבדו לטלה, שהוא בכור המזלות השולט בחודש ניסן, ובלשון קדשו:

"איש שה לבית - טעם המצוה הזאת, בעבור כי מזל טלה בחדש ניסן בכוחו הגדול כי הוא מזל הצומח, לכך צוה לשחוט טלה ולאכול אותו, להודיע שלא בכח מזל יצאנו משם אלא בגזירת עליון. ועל דעת רבותינו שהיו המצרים עובדים אותו, כל שכן שהודיע במצוה הזאת שהשפיל אלהיהם וכוחם, בהיותו במעלה העליונה שלו, וכך אמרו קחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים".

הרי מבואר שעבדו רק לטלה שהוא מזל ניסן, אבל הגדי הרי הוא מזל טבת ולא מזל ניסן, הנה כי כן מדוע צוה הקב"ה לישראל להביא

אותם, על ששוחטים את אלהיהם שהוא הטלה, אלא שנעשה נס לישראל שהמצרים לא העיזו אפילו לומר להם דבר. הנה כי כן זהו ביאור המדרש: "וראה את הדם, רואה הוא דם עקידתו של יצחק", כי עבודת ה' במסירות נפש היא ירושה לישראל מיצחק אבינו שמסר נפשו בשעת העקידה.

"ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם"

וימתק ליישב בזה מאמרו של משה רבינו לישראל (שם שם כג): "ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף, ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם". ותמה ב"אור החיים" הקדוש איך אמר על נתינת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות: "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם", הלא דבר זה אינו נוהג לדורות.

אך לפי האמור יש לומר כי משה רבינו נתכוון בזה על המסירות נפש של דם פסח, שהרי ידוע כי מסירות נפש על קיום התורה, היא בבחינת אבן פינה ועמוד התוך בקיום של כלל ישראל בכל הדורות, כמו ששינו בגמרא (ברכות סג): "אמר ריש לקיש, מנין שאין דברי תורה ומתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל".

לכן מצינו אחרי העקידה שהבטיח הקב"ה לאברהם שיתרבו זרעו (בראשית כב טז): "ויאמר בי נשבעתי נאום ה', כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בך את יחידיך, כי בך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים". כי אחרי שסללו אברהם ויצחק את הדרך לבניהם אחריהם לעבוד את ה' במסירות נפש, ראויים הם שיתרבו ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים כדי לקדש את שם ה' בעולם.

הנה כי כן זהו שאמר משה רבינו לישראל: "וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות", כדברי המכילתא שיראה הקב"ה את דם עקידתו של יצחק שמסר נפשו, שגם זרעו בני ישראל הולכים בדרכו בכך ששחטו את הפסח במסירות נפש, ובזכות זה: "ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף, ועל כך מזהיר הכתוב: "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם", כי עבודת ה' במסירות נפש היא חק עולם העוברת בירושה מדור לדור, שהרי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

מסירות נפשם של ישראל להקריב כבשים ולא עזים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר ביתר עמקות, על הקשר הנפלא בין דם פסח לעקידת יצחק, וליישב מדוע המתין המכילתא לדרוש מה שאמר משה לישראל: "וראה את הדם" - "וראה הוא דם עקידתו של יצחק", ולא דרשו כן על מה שאמר הקב"ה לפני זה למשה: "וראית את הדם ופסחתי עליכם".

נקדים מה שצוה הקב"ה במצות הקרבת הקרבן פסח (יב ה): "שה תמיים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו". ופירש רש"י: "מן הכבשים ומן העזים, או מזה

שעליהם רומז על הקב"ה שמשקוף עלינו מלמעלה. והנה הקב"ה חפץ להגדיל את כבודם של משה ואהרן על כבודו, לכן הקדים את שתי המזוזות שהן רמז על משה ואהרן לפני המשקוף שהוא רמז על הקב"ה, אולם משה ואהרן חפצו להגדיל את כבוד ה' על כבודם, לכן הקדימו את המשקוף שרומז על הקב"ה לפני שתי המזוזות שרומזות עליהם עכדה"ק.

במאמר זה ברצוננו ללכת בדרכם הקדושה, לבאר עוד שינוי שמצינו בציווי של משה רבינו לישראל בהתחלה ובסוף, כי בעוד שהקב"ה אמר למשה בתחילת המצוה: "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", הרי כשמסר משה את הדבר לישראל כתוב: "ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם, משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח". כאן הוסיף משה מלת "משכו" שלא נזכרה כלל בדברי הקב"ה.

וידוע מה שפירש רש"י (יב ו) בשם המכילתא: "ולפי שהיו שטופים בעבודת כוכבים אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן של מצוה". אמנם צריכים ביאור מדוע לא הזכיר הקב"ה "משכו", שפירושו "משכו ידכם מעבודת כוכבים", ואם יש סיבה לכך שלא הזכירו מה ראה משה להוסיף מעצמו: "משכו וקחו לכם צאן" - "משכו ידכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן של מצוה".

"וראה את הדם" דם עקידתו של יצחק

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי מאמר חכמינו ז"ל במכילתא (פרשת בא פרשה יא): "וראה את הדם, רואה הוא דם עקידתו של יצחק, שנאמר (בראשית כב יד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, וכתוב (דברי הימים א כא טו) ובהשחית ראה [ה' וינחם], מה ראה, ראה דם עקידתו של יצחק, שנאמר (שם שם ח) אלקים יראה לו השה".

וצריך ביאור: (א) מהו הקשר בין דם פסח לעקידת יצחק. (ב) מדוע המתין המכילתא לדרוש דרש זה רק על מה שאמר משה לישראל (שמות יב כג): "וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות", ולא דרש כן על מה שאמר הקב"ה תחילה למשה (שם יג): "וראית את הדם ופסחתי עליכם".

נקדים לבאר הקשר בין דם פסח לעקידת יצחק, על פי מה שכתב הטור (או"ח הלכות פסח סימן תל):

"שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, והטעם לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב, בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית, ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו, וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול".

נמצינו למדים מזה, כי בני ישראל שחטו את הקרבן פסח במצרים במסירות נפש, שהרי בדרך הטבע היו המצרים הורגים

בפרשתנו פרשת בא במצות קרבן פסח, מצינו חידוש גדול בדרך מסירת המצוה מהקב"ה למשה רבינו וממשה לישראל, כי בדרך כלל ברוב המצוות מזכיר הכתוב רק מה שצוה הקב"ה למשה לומר לישראל, כגון בפרשת ציצית כתוב (במדבר טו ז): "ויאמר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם", ולא טרח הכתוב לפרט שנית את הנוסח שמסר משה לישראל, כי ברור שלא שינה ממה שצוהו הקב"ה.

אך לעומת זה כאן במצות קרבן פסח, מאריך הכתוב לספר תחילה הנוסח שצוה הקב"ה למשה לומר לישראל על הקרבת הפסח (שמות יב א):

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר... דברו אל כל עדת ישראל לאמר, בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית... שה תמיים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו... ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אותו בהם... והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם, וראית את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בככם נגף למשחית בהכותי בארץ מצרים".

והנה מיד אחר כך מספר הכתוב שנית, את הנוסח המדויק שמסר משה את המצוה לכל ישראל (שם כא):

"ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם, משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח, ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף, ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף, ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם".

וצריך ביאור מה נשתנה מצות קרבן פסח מרוב מצוות התורה, שהכתוב חזר שנית על אופן הציווי שמסר משה את המצוה לישראל. ונראה ליישב שביקש הכתוב ללמדנו בזה, כי משה רבינו הוסיף מעצמו לומר להם כמה דברים שלא צוהו הקב"ה בפירוש, אלא שהוא הבין כן ברוח קדשו ממדרש הכתובים בבחינת תורה שבעל פה שכך הוא רצון ה'.

השינויים במאמר משה לישראל

תמכתי יתדותי בשני מאורי עולם האלשיך הקדוש ב"תורת משה" וה"כלי יקר", שהעירו על השינוי בין מה שצוה הקב"ה למשה בנתינת הדם (שם ז): "ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אותו בהם". כאן הקדים הקב"ה את שתי המזוזות לפני המשקוף, אמנם כשמסר משה את הדבר לישראל, הפך את הסדר והזכיר את המשקוף לפני שתי המזוזות (שם כג): "ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות", וצריך ביאור מה ראה על ככה להפוך את הסדר.

וביאר הענין בדברי קדשם, כי שתי המזוזות הן רמז על משה ואהרן, מזוזה ימנית משה ומזוזה שמאלית אהרן, ואילו המשקוף

קרבן פסח או מן הכבשים או מן העזים, הלא בהבאת קרבן פסח מן העזים אין בכך ביטול העבודה זרה של המצרים. כבר הרגיש בכך ב"שפתי כהן" הנקרא ש"ך על התורה כאן, ותיירץ בדרך רמז וזה לשון קדשו:

"מן הכבשים ומן העזים. יש לשאול בשלמא מן הכבשים, שהוא מזל טלה שהיו כבושים תחת ידו, ראוי לקחתו ולשוחטו, אבל עזים למה... אלא כשאמר להם הקב"ה, ויקחו להם איש שה לבית אבות, פחדו שלא יערער עליהם השעיר ששחטו במכירתו של יוסף, לזה אמר להם קחו עתה מזל טלה, שהייתם כבושים תחת ידו והיה מערער עליכם, וממה שאתם מפחדים מן העזים, ומן העזים תקחו, לעתיד בקרבן שלמים שנאמר (ויקרא ג יב) ואם עז קרבנו וגו', ובמוספין שנאמר (שם כג יט) שעיר עזים אחד לחטאת וגו', ושעיר עזאזל לעשות שלום ביניכם ובינו, זה הוא שאמר מן העזים תקחו לעתיד".

אולם כל משכיל יבין שתירוצו הוא רק בדרך רמז, שהרי כפי שנתבאר מותר מצד הדין להקריב קרבן פסח גם מן העזים כמו מן הכבשים, וצריך ביאור איך מתבטל עבודה זרה של המצרים שעבדו לטלה שהוא כבש ולא לגדי שהוא עז. עוד יש לתמוה כי מאחר שאפשר להקריב קרבן פסח גם גדי שלא היה העבודה זרה של המצרים, מה ראו ישראל על ככה שהביאו דוקא טלה שהוא העבודה זרה של המצרים וסיכנו בכך את נפשם.

קרבן פסח מן העזים להראות שלא חטאו ישראל

חשבתי דרכי לומר בזה רעיון חדש, על פי מה שהביא ה"פרשת דרכים" (דרוש א) בשם מדרש אבכיר:

"והמים להם חומה, מלמד שירד ס"מ ואמר, רבונו של עולם לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים [בתמיה], ואתה עושה להם נסים, מה הללו עובדי עבודה זרה אף הללו עובדי עבודה זרה, אמר לו הקב"ה, שוטה שבעולם, והלא לא עבדום אלא מתוך שעבוד ומתוך טירוף דעת, ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון".

הרי מבואר שהקב"ה דחה את הטענה של הס"מ בשעת קריעת ים סוף שגם ישראל עבדו עבודה זרה, כי לא עבדו אלא מתוך שעבוד וטירוף הדעת. מעתה יש לומר כי בכוונה תחילה, כשמסר הקב"ה למשה מצות הקרבת קרבן פסח אמר לו: "שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו", שהכוונה בזה כפירוש ה"אור החיים" שאפשר לקחת איזה מין שירצה.

כי אם היה הקב"ה מצוה להביא רק כבש, היה משתמע מכך שגם ישראל חטאו בעבודה זרה לטלה, ולכן הם צריכים להביא קרבן פסח לה' דוקא טלה, כדי לכפר בכך על מה שעבדו עבודה זרה לטלה, ואז בשביעי של פסח כשירצה הקב"ה לקרוע את הים לישראל, יבוא הס"מ לקטר על ישראל: "מה הללו עובדי עבודה זרה אף הללו עובדי עבודה זרה".

לכן כדי להצילם מהקטרוג של הס"מ, זאת ועוד משום שחפץ הקב"ה להגדיל כבודם של ישראל, כמו שאנו רואים שמתעם זה הקדים הקב"ה את שתי המזוזות שהן כנגד משה ואהרן למשקוף שהוא כנגד הקב"ה, אמר הקב"ה בכוונה תחילה שאפשר להביא קרבן פסח גם מן העזים, כדי לגלות בכך שישאל אינם צריכים כפרה על מה שעבדו עבודה זרה לטלה, כי אין הקב"ה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון.

משה ביקש לטהר את ישראל אפילו מן השוגג והאונס

אולם משה רבינו רעיא מהימנא של ישראל, שחפץ להגדיל כבודו של הקב"ה, כמו שאנו רואים ששינה להקדים את המשקוף שהוא הקב"ה לשתי המזוזות שהן משה ואהרן, השתוקק משום כבודו של מקום לטהר את ישראל, מכל סיג ופגם של עבודה זרה אפילו מן השוגג ומן האונס, ולכן הוסיף מעצמו לומר לישראל: "משכו וקחו לכם צאן".

ודרשו חכמינו ז"ל שנתכוון לומר להם בזה: "משכו ידיכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן של מצוה". כלומר משה ביקש מישראל, כי למרות שמצד הדין אפשר להקריב גם גדי לקרבן פסח, שאין בכך שום מסירות נפש שהרי המצרים לא עבדו לגדי, בכל זאת ימסרו נפשם להביא את הטלה כדי לגלות בכך בפומבי, שהם מושכים ידיהם מעבודה זרה על ידי שהם לוקחים אותו למצוה להקריב קרבן פסח לה'.

הנה כי כן מבואר היטב מדוע לא אמר הקב"ה "משכו", שפירושו "משכו ידיכם מעבודת כוכבים", כי לפי שיטת הקב"ה לא חטאו ישראל בעבודה זרה ואינם צריכים כפרה על כך, אולם משה רבינו ייעץ לישראל להקפיד בכבודו של הקב"ה, ולהביא כפרה גם על מה שחטאו בשוגג ובאונס, לכן הוסיף מעצמו לומר לישראל: "משכו וקחו לכם צאן" - "משכו ידיכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן של מצוה".

מענה נשכיל להבין גדול מסירות נפשם של ישראל, במה ששמעו בקולו של משה שהוא בבחינת ראש וראשון לכל חכמי התורה שבעל פה, והביאו את הטלה וקשרו אותו בכרעי המטה, כדי להראות למצרים שהם מושכים את ידיהם מהעבודה זרה של המצרים. ויש לומר כי זהו פירוש הכתוב (שמות יב כח): "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן", היינו כאשר צוה להם ה' בתורה שבכתב להביא קרבן פסח, "כן עשו", כפי שנצטוו על ידי משה בבחינת תורה שבעל פה להביא דוקא טלה.

הטעם שהביא יעקב ליצחק גדי עזים לפסח

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח ליישב בטוב טעם ודעת, מה שבחר יעקב אבינו בעצת רבקה אמנו להביא ליצחק כליל פסח, שני גדיי עזים אחד לפסח ואחד לחגיגה, וצריך ביאור כי הן אמת שמצד הדין אפשר להביא גם גדי עזים לקרבן פסח, אולם מאחר שבני ישראל מסרו נפשם להקריב את הטלה לפסח, כדי להראות בכך שהם מבטלים את העבודה זרה של המצרים, מה ראה יעקב להביא גדי ולא טלה.

אך לפי האמור יש לבאר הענין בזה, על פי הידוע כי מדתו של יצחק אבינו היא מדת הדין הקשה בבחינת "פחד יצחק", ולפי זה ביאר ה"תפארת שלמה" (פרשת תולדות ד"ה ויהי כאשר כילה יצחק לברך), שמתעם זה לא רצה יצחק לברך את יעקב בברכת עולם הזה, כי חשש שיתקלקל בבחינת (דברים לב טו): "וישמן ישורון ויבעט".

מענה יש לומר כי מטעם זה חששה רבקה, כי אם יביא יעקב ליצחק טלה לקרבן פסח, זכר למה שעתידיים ישראל בעצת משה להקריב טלה לקרבן פסח, כדי לכפר בכך על מה שעבדו במצרים עבודה זרה לטלה, יתעורר יצחק במדת הדין הקשה שלו, ולא יסכים לברך את זרעו של יעקב שעתידיים לעבוד עבודה זרה.

לכן התחכמה רבקה לומר ליעקב, שיביא ליצחק שני גדיי עזים אחד לפסח ואחד לחגיגה, כדי להזכיר ליצחק שמצד הקב"ה אפשר להביא גם גדי לקרבן פסח, כמו שכתוב: "מן הכבשים ומן העזים תקחו", כי ביקש הקב"ה לגלות בכך שלא חטאו ישראל בעבודה זרה כיון שהיו שוגגים ואנוסים, ואם כן ראויים הם לברכות יצחק.

אברהם אבינו תורה שבכתב יצחק תורה שבעל פה

והנה ידוע יסוד גדול במשנתו הטהורה של רבינו החתם סופר ב"שאלות ותשובות חתם סופר" (או"ח סימן רח ד"ה דף ט') בענין עקידת יצחק, כי מסירות נפשו של אברהם אבינו בניסיון העקידה היתה על תורה שבכתב, ואילו מסירות נפש של יצחק אבינו בניסיון העקידה היתה על תורה שבעל פה, שהרי אברהם אבינו שמע מפי הקב"ה בעצמו את הציווי לעקוד את יצחק, והרי זה בבחינת תורה שבכתב שניתנה מפי הגבורה בסיני.

אולם יצחק אבינו שלא שמע על כך מפי הקב"ה, אלא אברהם אביו לקחו להר המוריה והעלה אותו על העקידה, הרי היה יכול לסרב להיעקד על המזבח בטענה שלא שמע על כך מפי הקב"ה, ואולי טעה אברהם ולא הבין כראוי מצות בוראו, ומה גם שעד כה היה ידוע להם שאין מקריבים על המזבח כי אם בהמה ולא אדם, ובכל זאת קיבל יצחק את מצות אביו שהיה מקובל לנביא ה', נמצא שיצחק מסר נפשו על תורה שבעל פה שהיא הוראת חכמי התורה בכל דור ודור, והנה לשון קדשו:

"אברהם שמע מפי ה', ויצחק האמין לאברהם הואיל והיה מוחזק [לנביא ה'], ורגיל אני לומר, משום הכי אמרין (תפלת מוסף לראש השנה) ועקידת יצחק לזרעו תזכור, ולא אמרין עקידה שעקד אברהם, כמו שאמר בתחלת הברכה שם, אך אברהם אבינו ע"ה האמין תורה שבכתב, היינו מה ששמע מהקב"ה עצמו, אבל יצחק מסר נפשו על מצות [החכמים]".

אחרי שהאריך בזה הוא מסיים את דבריו: "בהא סלקינן, יצחק מסר נפשו על דברי חכמים, במה שהוא חוץ לשלל ולא הרזה אחר חכמים, משום הכי ועקידת יצחק תזכור להשומעים לתורה שבעל פה, ואינם מהרהרים אחר דברי חכמים ותקנותיהם וגזירותיהם, אבל מי שאינו בכלל זה אין לו חלק בתפלה זו".

הנה כי כן יאיר עינינו להבין מה שבחר המכילתא לדרוש דוקא על מה שאמר משה לישראל: "וראה את הדם - רואה הוא דם עקידתו של יצחק", ולא דרש כן על מה שאמר הקב"ה תחילה למשה: "וראית את הדם ופסחת עליכם", כי בציווי של הקב"ה אין שום הוכחה שהם צריכים להקריב את הפסח במסירות נפש, שהרי אפשר להקריב גם את הגדי שלא היה העבודה זרה של המצרים.

אולם משה רבינו שאמר: "משכו וקחו לכם צאן", ודרשו: "משכו ידיכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן למצוה", אשר מזה מוכח שהם צריכים להביא דוקא טלה לפסח, והנה שמענו ישראל בקולו של משה בבחינת תורה שבעל פה, ומסרו נפשם להביא את הטלה אף שהיו יכולים להביא גדי, הרי זה ממש בבחינת מסירות נפשו של יצחק שמסר נפשו על תורה שבעל פה, על כן דרש המכילתא דוקא על מאמרו של משה: "וראה את הדם" - רואה הוא דם עקידתו של יצחק".

מדרש: "וראה את הדם

דם עקידתו של יצחק",

כי הקרבת הטלה אלהי המצרים

היתה מסירות נפש

בני ישראל הקריבו

את הטלה במסירות נפש,

כי המצרים היו עלולים להרגם

על ששוחטים את אלהיהם

הקב"ה צוה להביא

קרבן פסח גם מן העזים,

כדי להראות שלא חטאו ישראל

בעבודה זרה כי אם באונס

משה רבינו הוסיף:

"משכו ידיכם מעבודה זרה

וקחו לכם צאן למצוה",

שיקחו דוקא טלה לשם כפרה

בני ישראל מסרו נפשם

להקריב דוקא טלה,

כי שמעו בעצת משה שאמר להם:

"משכו ידיכם מעבודה זרה"

מדוע בחר יעקב בעצת רבקה

להביא ליצחק שני גדיי עזים

אחד לפסח ואחד לחגיגה

ולא שני כבשים

יעקב חשש שאם יביא

כבש שהוא טלה,

יכעס יצחק שמדתו דין על זרעו

של יעקב שעבדו לטלה במצרים

יעקב הביא ליצחק גדי לפסח

כדי להראות לו,

שהקב"ה התיר להביא גדי כי

ישראל חטאו רק באונס